

Alternatief genezen

Van Dijk, Paul. *Geneeswijzen in Nederland. Compendium van alternatieve geneeswijzen*. Deventer: Ankh-Hermes, 2003. 694 pagina's, € 49,50. ISBN 90-202-4374-8.

'Alternatieve geneeswijzen zijn niet meer weg te denken uit de samenleving', zo schrijft de auteur in zijn verantwoording. In deze nieuwe uitgave staat informatie over ruim 400 geneeswijzen. De auteur verantwoordt zijn keuze en werkwijze uitvoerig. Er zijn 50 nieuwe geneeswijzen bijgekomen ten opzichte van de druk uit 1993 en dat komt door de ontwikkelingen in onze multiculturele samenleving waardoor er allochtone geneeswijzen zijn toegevoegd. De herziening heeft ook te maken met de mogelijkheden nieuwe publicaties te zoeken via medische zoekmachines zoals Medline en de Cochrane Library. Het heeft de auteur verrast dat er de laatste 10 jaar 'ongelofelijk veel' gepubliceerd is over alternatieve geneeswijzen.

Met nadruk stelt Van Dijk dat hij geen reclame wil maken voor de alternatieve geneeswijzen of de Nederlandse burger wil 'beschermen tegen kwakzalverij'. Hij schrijft: 'In dit boek is gekozen voor beschrijvingen die zoveel mogelijk losstaan van propaganda of kritiek.' Bijzonder interessant is het hoofdstuk 'Algemene informatie' dat aandacht besteedt aan de geschiedenis en de omvang van de alternatieve geneeswijze. In de jaren 1991 en 1992 zou bijna 16% van de bevolking minstens één keer per jaar gebruikmaken van een alternatieve behandelaar (inclusief alternatief werkende huisartsen). Dit betekent dat in een gemiddelde huisartsenpraktijk per jaar ruim 100 patiënten een alternatieve therapeut bezoeken, waarvan de huisarts in meer dan de helft van de gevallen geen weet heeft. Voor de praktische bruikbaarheid is in het hele boek gekozen voor een strakke, zakelijke indeling.

Een belangrijke vraag is uiteraard of deze geneeswijzen een bewezen gunstig klinisch effect hebben. Om dit te beantwoorden beperk ik mij tot de in Nederland

meest gebruikte alternatieve geneeswijzen: acupunctuur en homeopathie.

De auteur laat aan de hand van recente systematische reviews zien dat het effect van acupunctuur niet is aangetoond. De conclusies van de onderzoeken zijn vaak tegenstrijdig. De beste resultaten zijn te verwachten bij functionele klachten. De beschikbare gegevens wijzen er bovendien op dat de effectiviteit van acupunctuur daalt naarmate de kwaliteit van het onderzoek stijgt.

Ook de effectiviteit van homeopathie is op dit moment nog in geen enkel onderzoek voldoende bewezen. Het is prijzenswaardig dat de auteur inzicht geeft in de resultaten van wetenschappelijk onderzoek waardoor hij de lezer niet op het verkeerde been zet.

Dit boek wil een wegwijzer en een naslagwerk zijn voor hen die op zoek zijn naar objectieve informatie over de vele niet-reguliere geneeswijzen. Het geeft de huisarts de mogelijkheid zich globaal te oriënteren en desgevraagd de patiënt op een verantwoorde wijze voorlichting te geven.

Henk Folmer

Dokter worden

Van Es, Alexander. *Anatomie van het gevoel, dagboek van een co-assistent*. 6e druk. Utrecht: Lemma, 2003. 216 pagina's, € 12,50. ISBN 90-5931-252-X.

Nog steeds zal iedere co-assistent zich min of meer herkennen in de verwondering en soms zelfs verbijstering die Alexander van Es (pseudoniem voor Ignace Schretlen) ervoer toen hij tientallen jaren geleden aan zijn co-schappen begon. Hoewel mijn co-schappen alweer vier jaar achter me liggen, ben ik het helemaal met hem eens dat het een zeer enerverende tijd is, waarin je ook persoonlijk gevormd wordt. Niet alleen de confrontatie met ernstig zieke of zelfs dode patiënten, maar ook de achteloosheid die specialisten ten toon kunnen spreiden wekte soms mijn ontsteltenis. Ik raakte er niet over uitgepraat en ik kan me goed voorstellen dat het bijhouden

van een dagboek helpt bij het verwerken van alle indrukken.

De schrijfstijl is niet van een uitzonderlijke kwaliteit, maar dat maakt het boek ook wel ongedwongen en levendig. Schretlen weet de absurditeit van sommige situaties bondig te schetsen.

De toevoeging van de ingezonden brieven die zijn geschreven naar aanleiding van de publicatie in het feuilleton van *Medisch Contact*, geeft zeker een meerwaarde aan deze zesde druk. Blijkbaar konden veel artsen niet geloven dat dit de eerste indruk is die mensen van hen krijgen. De emotionele lading van de brieven laat zien dat artsen eind jaren zeventig nog helemaal niet gewend waren aan kritiek van buitenaf. Het merendeel herkende zich totaal niet in deze beschrijvingen, maar wilde toch graag reageren.

Als je dit vak wilt volhouden is het misschien zinvol om een zekere afstand te bewaren. Die afstand kan op een co-assistent overkomen als onverschilligheid. Het blijft in ieder geval moeilijk de balans te vinden tussen meevoelen en meelijden.

Al met al een interessant en makkelijk leesbaar boekje, dat 25 jaar na dato nog steeds actueel is!

Rosa Ferwerda, huisarts-in-opleiding

Psychische stoornissen in Nederland: NEMESIS

Vollebergh W, De Graaf R, Ten Have M, Schoemaker C, Van Dorsselaer S, Spijker J, Beekman A. *Psychische stoornissen in Nederland. Overzicht van de resultaten van NEMESIS*. Utrecht: Trimbos-instituut, 2003. 88 pagina's, € 10. ISBN 90-5253-446-2.

Bestellen: www.trimbos.nl (klik op producten) of via de Afdeling bestellingen, Postbus 725, 3500 AS Utrecht. Tel: 030-297 11 80, Fax: 030-297 11 11.

Het gebrek aan kennis over de geestelijke gezondheidstoestand van de Nederlandse bevolking was de reden van het Ministerie van VWS om het Trimbos-instituut de opdracht te geven tot een landelijk representatief bevolkingsonderzoek naar de geestelijke gezondheid en het zorggebruik in de geestelijke gezondheidszorg.

Dit onderzoek (*Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study*, NEMESIS) werd uitgevoerd in de jaren 1996-1999 en leverde een schat aan informatie op over het voorkomen van psychische stoornissen in de algemene bevolking.

Om deze gegevens meer toegankelijk te maken voor zorgverleners is het boekje *Psychische stoornissen in Nederland. Overzicht van de resultaten van NEMESIS* geschreven. De auteurs bespreken de belangrijkste resultaten van het onderzoek op een overzichtelijke en bondige manier.

In de inleiding gaan zij kort in op de belangrijkste doelstellingen van dit longitudinale onderzoek bij volwassenen. Vervolgens bespreken en becommentariëren zij de tien belangrijkste misverstanden over NEMESIS. Hoofdstuk 3 gaat in op de onderzoeksopzet: gedurende drie jaar drie metingen door middel van diagnostische interviews en vragenlijst-onderzoek (sociaaldemografische kenmerken, levensgebeurtenissen en kwetsbaarheidsfactoren). De volgende vijf hoofdstukjes gaan in op het vóórkomen en ontstaan van psychische stoornissen, de comorbiditeit en de gevolgen van psychische stoornissen en ten slotte de zorgbehoefte en het zorggebruik van mensen met psychische stoornissen. De onderzoekers vonden dat bijna één op de vier volwassen Nederlanders in de afgelopen twaalf maanden een psychische stoornis doormaakte. Daarnaast stelden ze risicogroepen en risico-indicatoren vast voor de ontwikkeling van psychische stoornissen. De kwaliteit van leven (psychisch, sociaal en lichamelijk functioneren) bleek evident en langdurig aangetast. Een groot deel van de mensen met psychische stoornissen weet de weg naar de geestelijke gezondheid niet te vinden. In het laatste hoofdstuk komt de relevantie van de gevonden resultaten voor het beleid en de praktijk aan bod. Niet ieder deelonderzoek wordt gedetailleerd besproken, maar door de literatuurverwijzingen zijn de deelonderzoeken eenvoudig terug te vinden en goed toegankelijk.

Door de impact van psychische klachten op de hedendaagse gezondheidszorg is het van belang dat zorgverleners op de

hoogte zijn van de resultaten van NEMESIS. Dit vlot leesbare boekje is dan ook een aanwinst in de boekenkast van iedere eerstelijnszorgverlener.

Tim olde Hartman

Ziek van vluchten

Grotenhuis R, redactie. *Van Pionieren tot verankeren, tien jaar gezondheidszorg voor vluchtelingen*. Utrecht: Stichting Pharos, 2003. 195 pagina's, € 21,50. ISBN 90-759-5536-7. Besteladres: Postbus 13318 3507 LH Utrecht, bestelnummer 9P2003.08.

Dertigduizend vluchtelingen wachten al langer dan drie jaar in een azc, waar afhankelijkheid, gebrek aan privacy en onzekerheid over de toekomst leiden tot identiteitsverlies en hospitalisering. Geen wonder dat zij met veel psychische problemen en lichamelijke klachten kampen, waarbij er een verband blijkt te bestaan tussen de duur van de asielprocedure en de hoeveelheid psychische klachten. De sterfte in de centra is 24% hoger dan onder Nederlanders.

Aandacht voor achtergrond, context en zingeving zijn bij uitstek taken van de huisarts, en bij vluchtelingen zelfs een voorwaarde voor optimale behandeling. Toch blijken er knelpunten te zijn in de huisartsenzorg voor vluchtelingen. Huisartsen vinden de zorg complex en tijdsintensief door communicatieproblemen en afwijkende ideeën over ziekte en behandeling. Ze zeggen onvoldoende te weten van traumatisering en ze constateren een gebrek aan verwijsmogelijkheden. Asielzoekers en ook vluchtelingen met een verblijfstatus blijken niet erg tevreden over de huisarts: ze voelen zich niet serieus genomen door 'dokter paracetamol'. Mogelijk komt dit door het gebrek aan continuïteit in persoonlijke zorg waardoor er geen vertrouwensband kan ontstaan of door de tussenpersoon van de begeleidingsfunctionaris waardoor de huisartsenzorg niet zo laagdrempelig is als voor andere patiënten.

Dit is een greep uit het boek dat verscheen ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van Pharos, het landelijke kenniscentrum vluchtelingen en gezondheid.

Het boek bevat vijf zeer leeswaardige bijdragen over de vreemdelingenwet en opvangprocedure, de gezondheid van en de psychologische en medische zorg voor vluchtelingen in Nederland. Enkele onderwerpen hebben een bredere reikwijdte, zoals de beschouwingen over transculturele zorg en over (de twijfels over) de universele geldigheid en toepasbaarheid van het – sinds de jaren tachtig explosief in aandacht gegroeide – begrip posttraumatische stressstoornis.

Vluchtelingen worden sinds tien jaar niet meer beschouwd als helden maar als profiteurs en het overheidsbeleid is meer gericht op terugdringing dan op bescherming van de vluchteling. In dit klimaat is de liefdevolle betrokkenheid van de schrijvers bij de vluchteling een verademing. Veel huisartsen kennen deze betrokkenheid ook en worstelen met een gevoel van machteloosheid bij het aanhoren van zoveel ongeluk en onrecht. Moge onderstaand citaat uit de bijdrage van David Ingleby hen een hart onder de riem steken: 'Deskundige objectiviteit impliceert geenszins dat men zich in maatschappelijke kwesties als naïeveling moet opstellen. Soms zijn hulpverleners en artsen de enige getuigen van de gevolgen van onrecht en onderdrukking. Zij hebben dan niet alleen de plicht om hun patiënten te helpen, maar ook om misstanden waarvan zij getuige zijn geweest, aan de kaak te stellen.'

Maria van den Muijsenbergh

Kanker in beeld

Holzspies C, Taal J. *Kanker in beeld*. Wormer: Inmerc, 2003. 132 pagina's [gebonden], € 24,90. ISBN 90-7-1123-71-5.

Op het omslag staat een grillig geschilderd, donkerblauw werk met hierin een bruine structuur die uit vijf woeste tentakels bestaat. Het onheilspellende karakter van dit schilderwerk wordt geaccentueerd door het contrast van wat zwart en wit in het blauw. Op pagina 94 staat dat dit werk 'onbewust is geschilderd' door Ina Schellingerhout-Los (1944) met als toe-